

Vzroki za krizo so večplastni

Delo, Kujževni listi, 1980

Poljskega esteta Stefana Morawskega pri nas poznamo po srbohrvaškem prevodu ene izmed njegovih najbolj branih knjig »Predmet in metoda estetike« (1965), ki je izšel pred nekaj leti v beograjski zbirki »Sazveždja«. Morawski, ki je znan tudi kot predavatelj na mnogih zahodnih univerzah, je bil ena izmed osrednjih osebnosti na IX. mednarodnem kongresu za estetiko letos avgusta v Dubrovniku.

Njegov dubrovniški referat je hkrati predgovor k njegovi novi knjigi »Križa estetike in najnovejša avantgarda«, ki bo v kratkem izšla v Münchnu. V tem spisu Stefan Morawski z veliko prodornostjo in lucidnostjo analizira dileme sodobne estetike.

– V svojem referatu na IX. mednarodnem kongresu za estetiko v Dubrovniku ste govorili o »koncu estetike«; polemizirali ste s tistimi nazori, ki krizo ali celo konec filozofske vede o lepem razumejo kot dovršeno dejstvo, vendar pa se po drugi strani strinjate, da neka kriza obstaja, če vas prav razumem. Omenili ste tudi to, da je »umetnost sama postala v vsakem oziru problematična«. Kaj so po vašem mnenju vzroki za to, da dandanes tolikokrat govorimo o krizi humanističnih znanosti (esteti-

humana družba bila »umetniško-produktivna družba«, v kateri ne bi bila več potrebna umetnost kot neka specifična, samo nekaterim dostopna oblika človeške ustvarjalnosti. Ali vi verjamete, da bo človeštvo kdaj res izoblikovalo takšne vrste družbo, ali pa je Marcusejeva vizija le neke vrste 'pozitivna utopija', socialni ideal, katerega funkcija je v tem, da služi kot vodilo in napotek za mnogo manj ambiciozne družbene preobrazbe?

»Osvobojeni medčloveški odnosi kot 'umetniško-produktivna družba' so takšne vrste utopija, brez katere ne bomo mogli živeti. Marcuse res v nekem smislu govori o idealnem projektu, o tem, kakšni bi idealni družbeni odnosi lahko bili, vendar pa moram reči, da jaz osebno v celotni sodobni umetniški ustvarjalnosti, še zlasti

zacija resnično humanih človeških odnosov.«

– Ali mislite, da je avtentična umetniška ustvarjalnost mogoča v družbi, kjer ljudje niso osvobojeni na nivoju materialne produkcije?

»Mislim, da ni. V obeh obstoječih družbeno-ekonomskih sistemih je ustvarjalni impulz usmerjen k fundamentalni socialni preobrazbi. Najboljši ljudje, tako na zahodu kot na vzhodu skušajo – seveda na različne načine – potisniti svoje vlade v smeri resnično demokratične družbe. Jaz sem levičar in trdno verjamem, da je socializem v sodobnem svetu najboljši družbeni projekt – vendar pa je socializem treba šele uresničiti, kajti nikjer na svetu socialistična družba ni že dokončno dosežena, nepresegljiva socialna realnost. Med socialističnimi družbenimi odnosi in dejansko možnostjo avtentične umetniške kreativnosti obstaja povratna, dialektična relacija: z ene strani je umetniško kreativni impulz usmerjen k radikalni družbeni spremembi, po drugi strani pa prav ta sprememba omogoča širok razmah človeške ustvarjalnosti. Vsi ljudje so potencialno kreativni, vendar pa niso vsi kreativni na isti način. 'Umetniško-produktivna družba', o kateri je govoril Marcuse, pomeni, da obstajata različnost in pluraliteta ustvarjalnih naporov – v osvobojeni družbi bi bil vsak človek ustvarjalen na takšen način, ki bi mu najbolj ustrežal.«

– Glavna tema tega kongresa za estetiko v Dubrovniku je ustvarjalnost, v drugi plan pa je potisnjeno razmišljanje o produktu človeške ustvarjalnosti, v primeru umetnosti o umetniškem delu. Ali mislite, da estetika, ki je tradicionalno opredeljena kot veđa o lepoti lahko kot svojo osrednjo temo raziskuje človeško ustvarjalnost, namreč ustvarjalni proces, ne da bi pri tem zašla na področje filozofske antropologije ali pa empirične psihologije?

»V naših sedanjih razmišljanjih je vsekakor bolj prisotna antropologija kot psihologija. Lahko rečemo, da so sodobna estetska raziskovanja v splošnem širša in manj specifično disciplinarna kot so bila nekdanj. René Passeron na primer pojmuje sodobno estetiko kot novo poetiko, ki obravnava ustvarjalnost (poiesis) kot tako in se pri tem ne osredinja na umetniško